

V. I. Meniailo

Zaporizhzhia National University

RESEARCH AND INNOVATION PREPARING OF FUTURE PROFESSIONALS OF NATURAL SCIENCES: BACKGROUND, STATE, PROBLEMS, PERSPECTIVES

Article defines the place of natural sciences in the general system of sciences and their role in the development of human civilization. The analysis of statistical data on the current state of higher education in Ukraine has shown that natural sciences are in the fifth place by the number of students who master them. The percentage of students of the natural profile in the postgraduate study is almost three times higher than in baccalaureate and magistracy. Data about university entrance and graduation showed that the percentage of natural science stu-

dents who entered the first and third levels of higher education in comparison with the percentage of graduates of these levels decreased by 1.6 times; on the second one – in 1,4 times, and about 40% of graduates of natural sciences receiving a bachelor's degree did not continue to study according to this profile. The conducted studies have shown a further decrease in the popularity of natural sciences among entrants of all levels of higher education with the simultaneous increase in demand for natural science scientists around the world. The prospects of research and innovation preparing of specialists in natural sciences as the main intellectual resource of innovation development are determined.

Key words: natural sciences, fundamental education, specialist in natural science, research and innovation preparing.

Отримано: 25.10.2017

УДК 328.14(477)

Т. П. Повода

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

e-mail: povodat@gmail.com

ОКРЕМІ ТЕНДЕНЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН БЕЗПЕКОВОГО ЦИКЛУ В УМОВАХ АУТОНОМІЇ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

У статті висвітлено проблему підготовки майбутніх фахівців з питань безпеки в умовах реформування вищої освіти в Україні. Обґрунтовано необхідність та обов'язковість безперервного навчання дисциплін безпекового циклу під час підготовки «бакалаврів» та «магістрів» у вищих навчальних закладах. Проаналізовано причини негативної тенденції, яка склалася на даний час з викладанням дисциплін безпекового циклу. Обґрунтовано необхідність включення у навчальні плани усіх спеціальностей університету дисциплін безпекового циклу (на це вказують діючі розпорядчі та нормативні документи). Окреслено перспективи освіти з безпеки, модернізації її змісту у відповідності до загальних потреб з безпеки сучасного суспільства. Акцентовано на необхідності змін у підходах до викладання дисциплін з безпеки та охорони праці на максимально заглибленні у майбутній професійній діяльності студента.

Ключові слова: блок безпекових дисциплін, реформа вищої освіти в Україні, підготовка «бакалаврів» та «магістрів».

Науковий аналіз чинників, що впливають на безпеку кожної окремої людини та всього суспільства, складає основу і теоретичні засади курсу безпекових дисциплін у вищих навчальних закладах України, без яких не може бути практичних умінь та адекватних дій у певній ситуації. Нехтування правилами безпеки під час трудової діяльності, незнання основних принципів ергономіки завжди призводить до вкрай важких наслідків. До недавнього часу завдання з формування безпекової компетентності молоді покладалось на дисципліни циклу безпеки в освітніх закладах різних рівнів. Протягом багатьох років реалізовувався принцип безперервного навчання дисциплін цього циклу. Проте, на сьогодні ситуація кардинально змінюється.

Започаткована у 2014 році реформа вищої освіти України має гарантувати автономію українським університетам та створення сучасних механізмів забезпечення якості у вищій освіті. Сьогодні вищим навчальним закладам України надано право самостійно вирішувати та формувати навчальні плани з підготовки відповідних фахівців, а отже і визначати, які дисципліни для цього використовувати. На цьому ґрунті постає проблема визначення й обґрунтування у структурі професійної підготовки сучасних фахівців навчальних дисциплін з безпеки. Зауважимо, що предмет «Основи безпеки життєдіяльності», який був започаткований МОН у 1999 році, у загальноосвітніх навчальних закладах вже кілька років не вивчається.

Навчальні дисципліни безпекового циклу вивчалися студентами вищих навчальних закладів України з часів її незалежності. Еволюційний шлях «Безпеки життєдіяльності» розпочався з 1999 р. (Спільний наказом Міністерства освіти України та Штабу цивільної оборони України від 20.06.1995 року № 182/200 про введення нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності» у навчальні плани вищих навчальних закладів України). З тих пір проблема становлення дисциплін із безпеки є предметом дослідження багатьох науковців.

Фахівцями, що переймаються проблемами безпеки, створено вагомую наукову та навчально-методичну базу, яка ефективно використовується у ВНЗ під час навчання студентів з безпекових курсів. Так, загальні питання дисципліни «Цивільний захист» широко висвітлено у працях О.І. За-

порожця, В.О. Михайлюка, Я.О. Серікова, М.І. Стеблюка, С.Т. Суслото тощо; сутнісні напрацювання з удосконалення змісту та методики викладання дисциплін «Безпека життєдіяльності», «Охорона праці» та «Охорона праці у галузі» знаходимо у роботах С.П. Желібо, Н.М. Заверухи, В.В. Зацарного, В.М. Заплатинського, Д.В. Зеркалова, В.С. Джигиря, З.М. Яремка, В.В. Мендерецького, В.М. Москальової, К.Н. Ткачука, М.О. Халімовського. Багато сучасних досліджень з модернізації безпекових дисциплін здійснюють як досвідчені науковці, так і творчі молоді дослідники. Проте, є висока ймовірність того, що чимало студентів, які будуть навчатись в українських вишах не зможуть скористатися наробками фахівців у галузі безпеки, оскільки будуть позбавлені можливості вивчати ці дисципліни.

До набрання чинності нового Закону «Про вищу освіту» існував перелік дисциплін у ВНЗ, які були обов'язковими, куди входили і дисципліни безпекового циклу. На сьогодні ж Міністерство освіти і науки України не регламентує і, відповідно, не контролює наявність означеного переліку у навчальних планах підготовки фахівців в університетах та інших закладах освіти. Визначення переліку обов'язкових дисциплін повністю покладається на вищі навчальні заклади. Реорганізація системи освіти в Україні, постійні зміни вимог до навчальних планів та програм різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, відсутність узгоджених дій між державними службами, що опікуються питаннями з безпеки, і Міністерством освіти і науки України призводять до руйнування у вищих навчальних закладах блоку дисциплін, що забезпечують вивчення майбутніми фахівцями чинників безпеки у повсякденні («Безпека життєдіяльності»), під час трудової діяльності («Основи охорони праці» та «Охорона праці у галузі») та надзвичайних ситуаціях («Цивільний захист»). Тому, сміливо можна стверджувати, що від сьогодні проблема підготовки майбутніх фахівців до безпеки і безпечної життєдіяльності та праці залежить від уподобань вишу, зацікавленості його керівництва і свідомості студентства.

Нагадаємо, що першим документом, який вніс непорозуміння «бути чи не бути» безпековим дисциплінам у переліку нормативних в навчальних планах для студентів рівнів «бакалавр» та «магістр», стало Розпорядження від 30 травня 2014 р. № 590-р, видане Кабінетом Міністрів України [12], яким було

скасовано спільний наказ МОН, МНС і Держгірпромнагляду «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України» від 21.10.2010 № 969/922/216, який вказував на обов'язковість та регламентував вивчення безпекових дисциплін у ВНЗ. Ми відстоюємо точку зору, що скасування наказу про обов'язковість вивчення дисциплін **не означає обов'язковість їх вилучення з навчальних програм**, оскільки цей наказ не відмінює інших нормативно-правових документів, які обґрунтовують необхідність здійснювати таке навчання [9; 10; 11]. Якщо розібратись по суті, то скасування одного наказу не відмінює дії інших законів та документів, які на даний момент є чинними та вказують на обов'язковість вивчення в університетах дисциплін з безпеки та охорони праці та регламентують кількість годин не менше 54.

Так, Державна наукова установа «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти» зреагувала на це Розпорядження і опублікувала у широкому доступі Роз'яснення щодо викладання навчальних дисциплін «Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі» та «Цивільний захист». Суть якого полягає в наступному [13]:

1. Наказ № 969/922/216 вважається скасованим;
2. Вивчення нормативних дисциплін з безпеки життєдіяльності, охорони праці та цивільного захисту передбачено законодавчими та нормативно-правовими актами:
 - чинними Законом України «Про охорону праці» (21.11.2002 р. № 229-IV), ст.18;
 - Кодексом цивільного захисту України (№ 5403-УІ від 02.10.2012 р.), ст. 39, 41;
 - Постановою КМУ від 26.06.2013 р. № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях», пп. 5, 19, 20;
 - Постановою КМУ від 09.01.2014 р. № 11 «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту», п.7 та додатком 1 – в частині щодо створення і діяльності в МОН функціональної підсистеми навчання дітей дошкільного віку, учнів та студентів діям у надзвичайних ситуаціях (з питань безпеки життєдіяльності);
 - нормативно-правовим актом з охорони праці НПАОП 0.00-4.12-05 «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці», п. 2;
 - Положенням про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України (наказ МОН від 18.04.2006 № 304);
3. Лише порядок вивчення зазначених вище нормативних дисциплін встановлюється вищим навчальним закладом у відповідності до затверджених в установленому порядку типових програм цих дисциплін від 18.03.2011 р. («Основи охорони праці»), «Охорона праці в галузі» та 31.03.2011 р. («Безпека життєдіяльності»), «Цивільний захист»).

Зауважимо, що у пункті 3 вказано, що вищий навчальний заклад визначає «**порядок вивчення дисциплін**», а не вирішує «**виділити кілька годин на вивчення цих дисциплін чи взагалі скасувати**».

Особливої уваги освітянської спільноти, заслуговує лист професора О.І. Запорожця до ректорів ВНЗ з обґрунтуванням (на підставі відповідних законодавчих актів) необхідності збереження дисциплін безпекового циклу під час підготовки бакалаврів та магістрів [3].

Особливо гостро зазначена проблема вплине на перспективи підготовки з безпеки майбутніх фахівців в галузі освіти. Так, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка здійснює підготовку, у переважній більшості, вчителів різного профілю. Проте, починаючи з 2016-2017 н.р., на вивчення безпекових дисциплін виділяється значно менше годин. Наприклад, на дисципліну «Охорона праці» відводиться 18 аудиторних годин, «Безпека життєдіяльності» включена у «Вступ до спеціальності», який читається на всіх факультетах і представлена єдиним змістовим модулем у обсязі лише 8 аудиторних годин. Ситуація з «Цивільним захистом» ще гірша – з 2015 року

дисципліну вилучено з навчальних спеціальностей всіх факультетів. Обґрунтовується таке скорочення годин збільшенням кількості годин на фахові дисципліни, викладання яких забезпечують випускові кафедри університету.

Такі дії вважаємо абсолютною невиваженістю і хибними. Вони означають, що закінчивши університет, випускники не володітимуть культурою безпеки, знаннями щодо законодавчого та правового регулювання охорони праці в нашій країні, не будуть ознайомлені ні з основами пожежної безпеки, ні правилами електробезпеки. Не володітимуть такі фахівці знаннями щодо вимог нормування мікрокліматичних параметри робочих зон, рівня освітлення на робочому місці, з санітарними нормами роботи за комп'ютером і т.п. Такі фахівці не будуть компетентними в питаннях організації і забезпечення не тільки індивідуальної безпеки, але й безпеки учнівського чи трудового колективу, прийняття правильних рішень щодо запобігання небезпекам, захисту від можливих наслідків аварій, катастроф, стихійних лих. Очевидно, якщо студенти не будуть вивчати дисципліни безпекового циклу, тоді в майбутньому в цих питаннях їм доведеться діяти методом проб і помилок. А помилки в питаннях безпеки можуть іноді коштувати життя.

Виходячи з усього сказаного, вважаємо, що фахівці, які забезпечують викладання дисциплін безпекового циклу не повинні мовчазно погоджуватись на таку ситуацію, а відстоювати і обґрунтовувати необхідність вивчення дисциплін. Аналіз публікацій з даної проблеми доводить, що ця тема є болючою для чималой кількості викладачів, і потрібно, щоб нас почули ті, хто планує забезпечити безпекові компетенції майбутнім фахівцям, нехтуючи дисциплінами з безпеки.

Зауважимо, що хоча дисципліни безпекового циклу мають багато спільного і логічно пов'язані, проте мають різні завдання. Зупинити розвиток цивілізації неможливо, тому завдання освіти з безпекових дисциплін полягає в тому, щоб зробити життєдіяльність і працю людини якомога безпечнішими або принаймні мінімізувати негативні наслідки технічного прогресу. Для цього необхідно сформувати високу внутрішню культуру населення і, насамперед, культуру безпеки молодих людей, які сьогодні є студентами вищих навчальних закладів України.

Мета освіти з «**Безпеки життєдіяльності**» у вищому навчальному закладі полягає у формуванні культури молодої людини щодо безпеки, її відповідних моральних цінностей, поглядів, поведінки тощо; забезпеченні певного стану захищеності шляхом формування необхідних знань та вмінь реагування на надзвичайні ситуації природного, техногенного, екологічного, соціального характеру; формуванні правильної соціальної позиції щодо власної безпеки, мотивація безпечної поведінки в побуті. Завдання дисципліни полягає у формуванні чіткого розуміння студентами небезпечних і шкідливих чинників у ситуаціях, що виникають у навколишньому середовищі, здатності їх ідентифікувати та забезпечити для себе і оточуючих оптимально безпечні умови життєдіяльності [7].

Курс «**Основи охорони праці**» вивчається з метою формування у майбутніх фахівців необхідного в їхній подальшій професійній діяльності рівня компетентності з правових та організаційних питань охорони праці, з питань гігієни праці, виробничої санітарії, техніки безпеки та пожежної безпеки, а також формування у студентів усвідомлення відповідальності за особисту і колективну безпеку, здатностей (компетенцій) для її оцінки і забезпечення на робочих місцях і у підрозділах під час майбутньої професійної діяльності на первинній посаді.

Мета вивчення дисципліни «**Охорона праці в галузі**» полягає у формуванні компетентності майбутніх фахівців у забезпеченні ефективного управління охороною праці на виробництві, в установах та закладах, поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу і міжнародного досвіду, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці [8].

Завершальною дисципліною безпекового циклу, яка вивчається студентами вищих навчальних закладів на випускних курсах є «**Цивільний захист**». Завданням дисципліни

є засвоєння студентами новітніх теорій, методів і технологій з прогнозування надзвичайних ситуацій (НС), побудови моделей їхнього розвитку, визначення рівня ризику та обґрунтування комплексу заходів, спрямованих на відвернення НС, захисту персоналу, населення, матеріальних та культурних цінностей в умовах НС, локалізації та ліквідації їхніх наслідків. Вивчення студентами цієї нормативної дисципліни у ВНЗ України передбачається відповідно до Конституції України (згідно з якою, забезпечення життя та здоров'я людини є обов'язком держави, оскільки людина та її здоров'я є найбільшою цінністю) та на виконання вимог концепції ООН «Про сталий людський розвиток», а також відповідно до Законів України: «Про цивільну оборону України» від 3 лютого 1993 р. № 2974-ХІІ (із змінами і доповненнями); «Про захист населення і територій в надзвичайних ситуаціях техногенного та природного характеру» від 8 червня 2000 р. № 1809-ІІІ; Положення «Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 серпня 1998 р. № 1198 [9].

На даний час доцільною була б така схема вивчення студентами ВНЗ дисциплін, пов'язаних з безпекою людини: «Безпека життєдіяльності» (бакалавр, 1 курс) → «Охорона праці» (бакалавр, 3 курс) → «Охорона праці в галузі» (бакалавр, 4 курс) → «Цивільний захист» (магістр, 1 курс). Порухення зазначеної послідовності не виправдано, оскільки на молодших курсах навчання більшість студентів не мають достатнього уявлення про професійну діяльність (у них ще не було педагогічної та виробничої практик), а тому не бачать особливого сенсу вивчення цих дисциплін, внаслідок чого у студентів виявляється низька мотивація до освіти із зазначеного напрямку. Ми також переконані, що зміст освіти з безпеки необхідно оновлювати: вдосконалювати навчальні програми, широко впроваджувати інтерактивні та інноваційні технології, підлаштовувати навчання максимально близько до потреб підготовки фахівця певного профілю (різні підходи у підготовці економіста, вчителя, еколога, журналіста). Ці підходи знаходять своє широке відображення у дослідженнях фахівців, які є практикуючими викладачами безпекових дисциплін у ВНЗ, зокрема в [1-8].

Аналізуючи негативну ситуацію щодо скорочення безпекових дисциплін, потрібно відмітити, що вселяє певну надію на її покращення розроблена науковцями «Концепція освіти з безпеки» [5]. Нова концепція передбачає оновлення освіти з безпеки на основі ризиків орієнтованого підходу. У Концепції зазначено, що її метою є впровадження сучасних форм, методів та змісту навчання з безпеки, які відповідають вимогам сучасного суспільства у сфері управління безпекою на основі нового закону про освіту та принципів запобігання ризиків. Етапи реалізації Концепції: 1 – розробка стандартів освіти з безпеки відповідно до Закону про освіту; 2 – підготовка та впровадження онлайн-курсів з безпеки членами навчально-методичної комісії МОН та профільних ВНЗ; 3 – перепідготовка викладачів з безпеки у спеціалізованих ВНЗ; 4 – формування нової системи навчання з безпеки. Концепція передбачає, що зміст навчальних програм має бути стандартизований за галузевими напрямками. У стандартах освіти повинні зазначатись усі компетенції з безпеки, яких має набути студент за час навчання в університеті. Стандарти освіти повинні бути погоджені з роботодавцями. Незалежно від профілю ВНЗ методи управління безпекою мають вивчатися у такій послідовності: 1. *Ризики в побуті та на виробництві – 1 курс*; 2. *Методи аналізу ризику – 2 курс*; 3. *Управління ризиками в галузі – 3 курс*; 4. *Цивільний захист і державний контроль безпеки – 4 курс*.

Якщо в найближчий час не відбудеться позитивних змін з ситуацією щодо скорочення чи взагалі вилучення (саме такі перспективи в нашому закладі) дисциплін з безпеки, то через зовсім невеликий проміжок часу в державі може скластись ситуація, коли в різні галузі трудової діяльності виходитимуть фахівці, які жодної години не вивчали питання пов'язані з безпекою життєдіяльності, безпекою та охороною праці під час трудової діяльності. Така ситуація є прямою загрозою для національної безпеки України, оскільки

ки рівень безпеки суспільства значною мірою залежить від якості викладання зазначених спеціальних дисциплін. Наголошуємо також на тому, що зміст навчання з безпеки в нашій країні повинен бути оновленим і відповідати нагальним потребам безпеки сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук П.С. Безпека життєдіяльності та охорона праці: навчальний посібник / П.С. Атаманчук, Р.М. Білик, В.В. Мендерецький, О.П. Панчук, Т.П. Поведа, О.Г. Чорна. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2017. – 108 с.
2. Гвозд'їй С.В. Підготовка майбутніх фахівців соціально-педагогічних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності як соціально-педагогічна проблема / С.В. Гвозд'їй // Міжнародний науковий журнал «Педагогіка безпеки». – Вінниця: Вінницький національний технічний університет. – № 1 (1), 2016. – С. 40-47.
3. Запорожець О.І. Звернення // Пожежна та техногенна безпека. – 2014. – № 12 (15). – С. 37.
4. Кобилянський О.В. Теоретичні засади формування компетенцій з безпеки життєдіяльності у студентів економічних спеціальностей: [монографія] / Кобилянський О.В., Демб'їцька С.В., Кобилянська І.М. – Вінниця: ВНТУ, 2014. – 264 с.
5. Кудін В.О. Концепція освіти з безпеки / В.О. Кудін, В.В. Бегун, В.Ф. Гречанинов, О.П. Яцюк // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія: щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків: НТУ «ХПІ», 2015. – № 3. – С. 33-44.
6. Поведа Т.П. До проблеми скорочення та скасування безпекових дисциплін у вищих навчальних закладах України / Т.П. Поведа // Міжнародний науковий журнал «Педагогіка безпеки». – Вінниця: Вінницький національний технічний університет, 2017. – № 1. – С. 58-64. – Режим доступу: redbezpeka.vntu.edu.ua/index.php/pb/issue/view/2
7. Поведа Т.П. Проблеми вивчення курсу безпеки життєдіяльності на педагогічних спеціальностях університету / Т.П. Поведа // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. – Вип. 8, ч. 1. – С. 93-96.
8. Поведа Т.П. Основи охорони праці: дидактичне забезпечення практичних занять, самостійної роботи та контролю: навчальний посібник / Т.П. Поведа. – Кам'янець-Подільський: Друк-Сервіс, 2015. – 250 с.
9. Кодекс цивільного захисту України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2013. – № 34-35. – Ст. 458. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту» – від 9 січня 2014 р., № 11. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>
11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» – від 26 червня 2013 р. № 444 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF>
12. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про скасування наказу Міністерства освіти і науки, Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державного комітету з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21 жовтня 2010 р. № 969/922/216» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR140590
13. Роз'яснення щодо викладання навчальних дисциплін «Безпека життєдіяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dut.edu.ua/ua/news/4/category/9/view/36>

Т. П. Поведа

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

ПРОБЛЕМИ И ТЕНДЕНЦИИ В ИЗУЧЕНИИ ДИСЦИПЛИН ЦИКЛА БЕЗОПАСНОСТИ В УСЛОВИЯХ АВТОНОМИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ УКРАИНЫ

В статье освещена проблема подготовки будущих специалистов по вопросам безопасности в условиях реформи-

рования вищого образования в Украине. Обоснованные необходимость и обязательность непрерывного обучения дисциплинам безопасности цикла при подготовке «бакалавров» и «магистров» в высших учебных заведениях. На основании действующих распорядительных и нормативных документов проанализирована ситуация, которая сложилась в настоящее время с преподаванием дисциплин безопасности блока. Определены перспективы образования по безопасности, модернизации ее содержания в соответствии с насущными проблемами по безопасности современного общества. Акцентировано на необходимости изменений в подходах к преподаванию дисциплин по безопасности труда на максимально востребованы в будущей профессиональной деятельности студента.

Ключевые слова: блок дисциплин по безопасности, реформа высшего образования в Украине, подготовка «бакалавров» и «магистров».

Tetiana Poveda

Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University

THE PROBLEM OF REDUCTION OF SAFETY DISCIPLINES IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF UKRAINE

The article highlights the problems of training future specialists on safety in the conditions of higher education system reformation in Ukraine. It shows necessity and obligatoriness of the continuous educating of «bachelors» and «masters» in higher educational establishments in safety disciplines. It also analyzes current situation with teaching of safety disciplines on the basis of active government regulative documents. The article describes prospects of education on safety, modernization of its content in accordance with vital safety problems of modern society. It accents the necessity of changing the approach to teaching of safety disciplines most relevant to future professional activity of the students.

Key words: safety disciplines, higher education reformation in Ukraine, educating of «bachelors» and «masters».

Отримано: 27.09.2017

УДК 378.147:53(043.3)

О. М. Семерня

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

e-mail: semerniaoksana@gmail.com

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ В ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З МФ

У статті описано концептуальні основи формування методичної компетентності майбутніх учителів фізики в процесі практичних занять з методики навчання фізики. Ця концепція забезпечує якість і результативність вищої освіти та створює передумови становлення високо-компетентнісного фахівця цієї галузі. Концепція розкриває напрями теорії управління пізнавальними процесами в аспектах дієвості та діяльності здобувачів вищої освіти: під час систематичного контролювання успішності майбутніх учителів фізики. Проаналізовано психолого-педагогічні чинники формування методичної компетентності майбутніх учителів фізики в процесі практичних занять з методики навчання фізики, визначено теоретичні передумови впровадження навчально-методичних завдань диференційованого змісту для формування методичної компетентності майбутніх учителів фізики, показано характерні особливості дієвості та діяльності майбутніх учителів фізики в процесі практичних занять з методики навчання фізики.

На цій основі вперше створена педагогічна концепція організації та проведення практичних занять з методики навчання фізики у вищих закладах освіти за рівнями компетентнісних кваліфікацій фахівця; удосконалено теорію та методику навчання фізики у вищій школі і досліджено новий ефект компетентнісного підходу; оновлено структуру і зміст вищої освіти в Україні та розроблено нову систему навчання шкільної фізики і методики її викладання.

Структура цієї концепції віддзеркалює результативну систему формування методичної компетентності майбутнього вчителя фізики у процесі організації і проведення практичних занять з методики навчання фізики в ракурсі компетентнісного становлення фахівця.

У статті акцентовано основні концептуальні положення нового ефекту компетентнісного підходу, який сприятиме становленню професійної підготовки фахівців та виділена ідея: інтегрувати систему вищої освіти України у світову систему вищої освіти при збереженні та розвитку досягнень і традицій української вищої школи.

Ключові слова: практичні заняття, методична компетентність, концепція формування методичної компетентності, моделювання пізнавальної діяльності, опорні конспекти до практичного заняття, навчально-методичні завдання.

Постановка проблеми у загальному вигляді, зв'язок із науковими і практичними завданнями. Створення нової моделі фізичної освіти спричинюється вимогами переходу країни до стандартів Європейського союзу. Теперішній період визначає спрямованість навчально-пізнавальної діяльності студентів на вироблення професійних компетентностей з перших днів перебування у вищому закладі освіти. Формування особистісних якостей майбутнього фахівця відбувається у процесі активного залучення до професійної діяльності на студентських лавах. Таке занурення у діяльність провокує і виробляє звичку до постійного саморозвитку, самореалізації у наступній кваліфікаційній роботі. Достить вагомою є проблема підвищення державного значення у професії вчителя. Як свідчить практика, чим більше розвивається українське суспільство, тим менше молодих людей виявляють бажання бути вчителями. Підвищити значення професії вчителя можна через оновлення змісту освіти, через практичне використання теоретичних знань у педагогічну діяльність. Оновлення змісту і структури шкільного курсу фізики призводить до виникнення наукових проблем щодо модернізації дисципліни «Методика навчання фізики», яку вивчають студенти вищих закладів освіти. Пріоритетність педагогічної професії полягає у вияві компетентностей учителів фізики. Вища освіта України перебуває на етапі розвитку і спрямування до західноєвропейських зразків. У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що національ-

на освіта створює умови для самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих фахівцях. Державна політика у сфері вищої освіти визначає її інтеграцію у світову, за умов збереження і розвитку досягнень і традицій української вищої школи.

Аналіз основних досліджень. Активні пошуки відповіді на питання про удосконалення та оновлення змісту і якості фізичної освіти здійснювали чимало учених-дослідників: П.С. Атаманчук, Л.Ю. Благодаренко, С.П. Величко, В.Ф. Заболотний, О.І. Іваніцький, О.І. Ляшенко, М.Т. Мартинюк, В.В. Мендерещий, І.В. Коробова, О.М. Ніколаєв, Ю.М. Оришин, А.І. Павленко, Н.В. Подопригора, М.І. Садовий, В.Д. Сиротюк, В.П. Сергієнко, Н.Л. Сосницька, Б.А. Сусь, В.Д. Шарко, Г.О. Шишкін, М.І. Шут та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Для розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій упроваджується Національна рамка. Національна рамка кваліфікацій України визначає введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців; забезпечує гармонізацію норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудова відносин; сприяє національному і міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні; налагоджує ефективну взаємодію сфери освітніх послуг і ринку праці, і все це відзна-